

אמריקה בטעם של פעם הדי אור

ההתפתחות של אמנות הציור במאה העשרים לכיוון הסוריאליסטי והאבסטרקטי חידדו את ההבדל שבין צייר למאייר. הראשון הוא מי שיוצר אמנות של ממש, בעוד שעבודתו של האחרון רק מלווה טקסטים כתובים. המאייר הוא, אולי, ברוך כשרון, אך אין לו הגד משל עצמו. המאייר הוא בעל יכולות טכניות גבוהות, אך הוא נעדר סגנון אמנותי משל עצמו. הזכרו נא בספרי הילדים אותם קראתם בילדותכם: מדוע, לרוב, אתם זוכרים את שם הסופר ולא את שם המאייר?

בול אמריקאי שהוקדש לצופים עושה שימוש באחד מאיוריו של רוקוול.

אלא שלעיתים הדברים אינם כה פשוטים. גם אמנים דגולים כ**סאלבדור דאלי** איירו לעיתים ספרים. ויש גם מאיירים אשר זכו להכרה בזכות כשרונם. במאמר זה נביא את סיפורו של המאייר האמריקאי הגדול ביותר במאה העשרים, **נורמן רוקוול**, ונבחן האם יש לראות בו מאייר בלבד או אמן הראוי להכרה.

נורמן רוקוול נולד בניו יורק בשנת 1894. כבר בגיל צעיר הוא הפגין כישרון נדיר לציור, ובגיל 14 עבר ללמוד בבית הספר לאמנות צ'ייס. לאחר מכן הוא למד באקדמיה הלאומית לעיצוב וב"ליגת הסטודנטים לאמנות" בניו יורק – המוסד היוקרתי ביותר בתחום בעיר. בגיל 18 נישא רוקוול לראשונה, וכעבור שנים ספורות עזב את העיר הגדולה ועבר לעיירה ניו רושל. בהמשך, לאחר שהתגרש ונישא בשנית, הוא עבר לעיירה שכוחת האל ארלינגטון שבורמונט. החיים באמריקה של הפרברים באים לידי ביטוי באופן בולט ביצירתו.

העבודה הראשונה לה זכה רוקוול לאחר שסיים את חוק לימודיו הייתה עבור בטאון תנועת הצופים האמריקאית, בויז לייף. רוקוול מונה לעורך האמנותי של העיתון, משרה אותה מילא במשך ארבע שנים (1912-1916), בהן הוא צייר את רוב שערי העיתון. גם לאחר שהוא עזב משרה זו נותרה התנועה קרובה לליבו, והוא הרבה לצייר את חברי הצופים. הייתה זו גם קירבה אידיאולוגית לערכי התנועה.

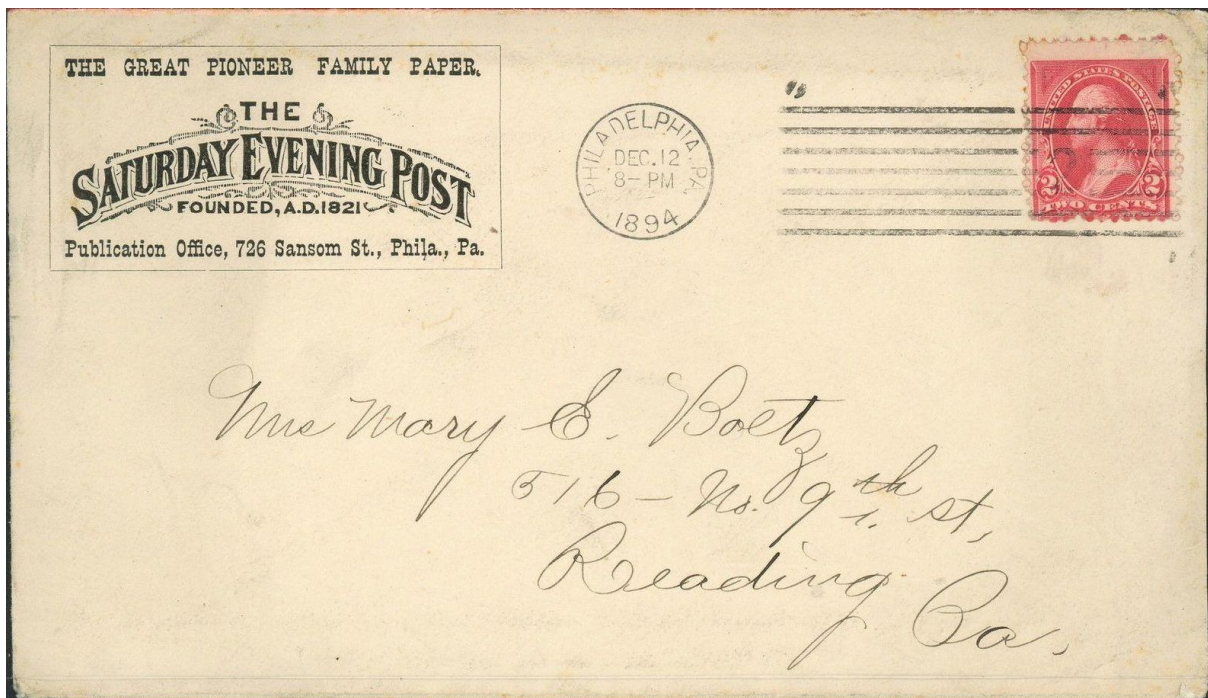

כריכת הספר "הרפתקאותיו של טום סווייר". משמאל: הדפסה שבה נשמטו השחור והאדום.

במקביל לעבודתו עבור הצופים החל רוקוול בקריירה פורה בתור מאייר ספרים, בעיקר ספרי ילדים. הידועה ביותר מבין עבודותיו הרבות בתחום היא השער אותו צייר לספר "הרפתקאותיו של טום סווייר". האיור מוקדש לסצנה בספר בה נדרש טום לצבוע את הגדר, ומצליח לשכנע את חבריו לעשות מטלה זו במקומו. גם כאן יש דמיון בולט בין רוח הספר לבין עולמו של רוקוול.

בכלל, ילדים מילאו חלק משמעותי ביצירתו של רוקוול. להדגמת הנקודה אני מביא כאן ארבעה בולים מתוך סדרה של שמונה אשר הונפקה ברומניה בשנת 1981, ואשר הוקדשה ליצירתו של רוקוול. הבולים כולם מראים ילדים משחקים, ולעיתים קרובות בחברת כלב. בול אחד מוקדש לסב העוסק בדייג עם נכדו, בבחינת "דור לדור יביא אומר". זיק של תום נסוך על ציורים אלו, המשקפים את אמריקה של פעם: לבנה מאוד (בציוריו של רוקוול אין כמעט יצוג לבני מיעוטים), מאושרת ואופטימית.

מעטפת פרסומת פרטית של הסאטרדיי איבנינג פוסט מסוף המאה ה-19

לאחר שסיים את עבודתו בתנועת הצופים עבד נורמן רוקוול כעצמאי, אך למרות זאת הוא מזוהה באופן בולט עם אחד הלקוחות שלו. השבועון האמריקאי "סאטרדיי איבנינג

פוסט" נוסד בשנת 1821, והיה השבועון הנפוץ ביותר בארצות הברית של ראשית המאה העשרים. עורכו המיתולוגי של השבועון, **הוראס לורימר**, גילה את רוקוול בשנת 1916. רוקוול היה אז אלמוני למדי, אך לורימר זיהה את כשרונו הרב של הצעיר בן העשרים ושתיים, והזמין ממנו ציור שער לעיתון. בכך החל קשר שנמשך כמעט חמישים שנה, במהלך אייר רוקוול 321 שערים עבור המגזין. עבודות אלו היקנו לו פירסום רב, והוא הפך לאחד האמנים המוכרים ביותר בארצות הברית. גם במקרה זה אין ספק כי הקשר ארוך השנים בין רוקוול והשבועון הסתמך לא רק על אינטרס כלכלי: רוקוול היה שותף לסולם הערכים השמרני של האכסניה במסגרתה פעל.

חופש מפני מחסור

חיל השלום באתיופיה

כאשר הצטרפה ארצות הברית למלחמת העולם הראשונה ביקש נורמן רוקוול להתגייס לשורות הצי האמריקאי ולשרת את ארצו. הוא נדחה, משום שסבל מתת משקל. הוא בילה לילה שלם באכילת בננות וסופגניות ובשתיית נוזלים, ולמחרת הצליח לעמוד בדרישת המשקל. אולם הוא סווג כבעל בריאות לקויה, ושימש כאמן צבאי.

השקפת עולמו הפטריוטית של רוקוול באה לידי ביטוי גם ביצירתו: במהלך מלחמת העולם השנייה הוא יצר סדרה של ארבעה ציורים בשם "ארבע החרויות". ההשראה לסדרת הציורים באה מנאום "מצב האומה" של הנשיא **פרנקלין דלאנו רוזוולט** משנת 1941. רוזוולט ציין בנאומו ארבע חרויות יסודיות, אשר כל אדם צריך להינות מהן: חופש הדיבור, חופש האמונה, חופש ממחסור וחופש מפחד. ציורי הסדרה שימשו את ממשלת ארצות הברית לקידום מכירות של איגרות חוב, אך לדעתי הן אינן משקפות את מיטב יצירתו.

גם כאשר הכריז הנשיא **ג'ון קנדי** על הקמת "חיל השלום" נרתם רוקוול למשימה והנציח את פעילותו של הארגון באתיופיה, וזאת לאחר שביקר במדינה האפריקאית ועמד מקרוב על פעילותו של הארגון.

בשנות הששים והשבעים הירבה רוקוול לצייר עבור המגזין לוק, ורבות מיצירותיו בתקופה זו עסקו בנושאי מחלוקת בחברה האמריקאית, כגון זכויות האזרח והיחס לאוכלוסיה השחורה. למרות זאת, הוא זכה ליחס שלילי מהדור הצעיר של אותה תקופה, אשר ראה ביצירתו ביטוי קיטשי של חיים בורגנים. הערכה זו, לפיה מציג רוקוול תמונה מתקתקה ומלאכותית של החיים באמריקה בוודאי אינה רחוקה מהמציאות, אולם לדעתי אין בכך כדי לגרוע מגדולתו.

מבקריו של רוקוול (ולמען האמת, גם הוא עצמו) תיארו אותו כמאייר מוכשר ותו לא. לדעתי יש בכך משום עוול לאיש: אני סבור כי אמנות הציור צריכה להביע תוכן באופן ויזואלי, והצורה אמורה לתת ביטוי לכישרון יוצא דופן. כאשר אני מתבונן בעבודתם של אמנים מודרנים מסוימים אני יכול שלא לתהות האם הם בכלל מסוגלים לצייר באופן מתקבל על הדעת. עולה במוחי המחשבה כי חלקם בוחרים - לכאורה מטעמים אידאולוגיים אך למעשה מחוסר כישרון - ליצור עבודות גסות בצורתן אשר תוכנן אינו ברור כל ועיקר.

איש אינו חולק על כישרונו של רוקוול. לא ניתן גם להכחיש כי יצירתו מבטאת יכולת נדירה "להעביר את הנקודה" – תכונה שאני, כגרפיקאי במקצועי, מעריך במיוחד. האם הוגן או הגיוני לפסול את האיש ויצירתו רק משום שהוא (לדעתם של המבקרים) ממסדי מידי?

אחת המפורסמות שביצירותיו של רוקוול היא "דיוקן עצמי משולש" שבו הוא נראה מצייר דיוקן עצמי השונה מאוד מדמותו הנשקפת מן המראה. לדעתי זוהי יצירה גאונית, הן במסר שלה והן בטכניקה שבה. היש דרך ויזואלית טובה מזו כדי להגיד כי המציאות והיופי הם בעיני המתבונן?

נורמן רוקוול הלך לעולמו בשנת 1978 והוא בן שמונה וארבע. קרוב לביתו, בסטוקבריידג' מסצ'וסטס, קיים מוזיאון המוקדש ליצירתו ובו קרוב ל-600 עבודות מפרי מכחולו.

דיוקן עצמי משולש

אוסף רוקוול שלי כולל, מלבד בולים, גם גלויות, פוסטרים, ספלים ושערי מגזינים של הסאטרדיי איבנינג פוסט. לצערי הרב אין ברשותי יצירה מקורית שלו. לפני מספר שנים עוד ניתן היה לרכוש יצירות כאלה בסכום סביר. אבל בשני העשורים האחרונים זוכה מעמדו של רוקוול לעדנה: אותם צעירים שדחו אותו בבוז בשנות ה-60 וה-70 הזקינו, ועתה הם מסתכלים בגעגועים על ימי העבר ועל אמריקה של פעם, אשר רוקוול כה היטיב להנציח במכחולו.

הדי אור הוא העורך הגרפי של נושאן. הוא אוסף פריטים בנושא נורמן רוקוול, ובהם גם פריטים בולאיים. בנוסף ברשותו מספר רב של אוספים לא-בולאיים הקשורים לישראליאנה. כתובתו למשלוח תגובות: yhorr@netvision.net.il